

Oponentský posudek na bakalářskou práci **Radky Pintové – Co zrcadlí zrcadlový test: literární rešerše.**

Předložená práce má rozsah 26 stran včetně 6 obrázků. Seznam použité literatury čítá 26 položek.

Práce Radky Pintové a Jany Monhartové (na níž jsem dopsal posudek před časem) spojuje téma reakce zvířat na svůj obraz v zrcadle. Pojednávají jej sice ze zcela odlišného úhlu, nicméně i tak nejsem schopen doplnit něco originálního k chvále na volbu tématu ani k zdůraznění mého osobního zájmu o něj.

Autorka si vybrala jen jednu z otázek spojených s vnímáním zrcadlového obrazu. Její podstatou je, zda chování před zrcadlem svědčí o sebepoznání testovaných zvířat. Nepochybně velmi zajímavý problém, jeho zpracování však bohužel nemohu považovat za příliš zdařilé. Na první pohled v práci překvapí již nízký počet citovaných pramenů, z nichž část navíc představuje sekundární literaturu (Koukolík, Nakonečný, Veselovský). To by samo o sobě nemuselo vadit, v případě úzkého tématu a jeho detailního zpracování bych určitě neremcal. Bohužel ani jedna z podmínek není beze zbytku splněna. Téma je sice poměrně úzké, literatura však byla přesto selektována. Autorka sama přiznává vyřazení některých druhů a mě se nechce věřit, že by u zbývajících byl výčet úplný. Opravdu mezi roky 1970 a 2006 jen čtyři autoři nechali šimpanzy koukat do zrcadla? Pokud se ovšem jedná z mé strany o křivé nařčení, předem se omlouvám a do čtvrtka si snad ještě stihnu udělat rešeršičku. S detailností rozboru je to obdobné. Některé práce jsou popsány velmi detailně, často na více než jedné stránce, další ale jen letmo zmíněny. U šimpanzů patří do první skupiny Gallup a Bard, do druhé Povinelli a Heyesová. Zajímalo by mě, co vedlo autorku k tak odlišnému zacházení?

Další podstatné výhrady mám i k samotnému zpracování. Asi nejslabší je úvodní kapitola. Její název „Co je to zrcadlový test“ vůbec neodpovídá obsahu, neboť o jeho podstatě (projevení zájmu o značku umístěnou na těle mimo dohled zvířete) nepadne ani slovo. To je ovšem podružné, něco se totiž čtenář dozví v kapitole následující. Ve skutečnosti tvoří obsah úvodu výčet testovaných druhů. Ten by byl nesmírně užitečný, neboť by umožnil posoudit rozsah i reprezentativnost výběru analyzovaného v následujících kapitolách. To by ovšem musel být výčet doložen citacemi jednotlivých prací, což není a navíc velmi důsledně není. Jediná citace se týká evoluce mozku u kytovců, tedy problematiky užitečné nanejvýš do diskuse.

Těžiště práce tvoří kapitoly věnované metodice a výsledkům experimentů. Toto rozdělení by možná mohlo být užitečné, kdyby ovšem v první z nich nechyběly sledované charakteristiky. Samotný popis uspořádání experimentů nám o nich příliš nepoví. O nevyváženosti pozornosti věnované jednotlivým studiím jsem se již zmínil výše, jinak je text obou kapitol zpracován standardně. Práce jsou sice řazeny více méně lineárně, sympatická je nicméně snaha o průběžné porovnávání jejich výsledků. Problém bych viděl jinde. Výsledky jsou zachyceny skoro výlučně slovně, což prakticky znemožňuje srovnání alespoň ne mírně senilnímu jedinci, který si není schopen zapamatovat, co se přesně píše v druhém odstavci na předchozí stránce. Chtělo by to tabelární zpracování a nějakou formalizaci (nejlépe ovšem kvantifikaci). Chápu, že je to těžké – máme co do činění s psychology, bez toho ale nic hodnověrně nesrovnáme. Lze sice spekulovat o tom, že jsou rozdíly mezi různými autory pracujícími s gorilami způsobeny přítomností enrichmentu (s. 14), pokud ale máme výsledky zachyceny jen slovně, je to dost odvážná spekulace. Napřed je totiž třeba posoudit, zda jsou vůbec srovnatelné. V této souvislosti bych se zeptal na jediný konkrétní údaj ve formě grafu (překvapivě zařazený do metodické kapitoly a navíc bez citace). Mě z něj vyplývá, že šimpanzi žádné ZSR neukazují, neboť frekvence doteků je v přítomnosti zrcadla vždy nižší. Mohla by mi to autorka nějak vysvětlit? Také mě zaujalo, že by měly gorily ztrácet v ontogenezi kognitivní schopnosti. Jak to autoři zdůvodňují?

Stručná závěrečná kapitola (nepočítaje souhrn) se věnuje ontogenezi sebepoznávání u člověka, je to zajisté zajímavá problematika, pro čtenáře bez znalosti psychologie bohužel nepřiliš průhledná. Inspirovala mě však k domněnce, že by nemuselo být od věci zařadit do práce i výsledky studií na dětech, alespoň v nějaké souhrnné formě.

Zbývá mi již jen souhrnné hodnocení. Možná, že jsem byl ve svém vstupním odsudku příliš příkrý (následek předchozího pokusu o zodpovědné přečtení). Autorka nepochybně prokázala snahu proniknout do studované problematiky a nad získanými poznatky přemýšlet. Že výsledek není pro čtenáře příliš atraktivní, je zřejmě důsledek nepřiliš efektivního způsobu zpracování, což lze omluvit. Práci proto jednoznačně doporučuji k obhajobě a s konkrétním ohodnocením počkám na obhajobu.

Roman Fuchs

